

PEDAGOGY

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

аспірант Колоніна Л. Г.

кафедра теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Україна, м. Мелітополь

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/31052019/6494

ARTICLE INFO

Received 19 March 2019

Accepted 15 May 2019

Published 31 May 2019

KEYWORDS

person-oriented learning,
subject-personality approach,
individual educational trajectory,
pedagogical condition,
teacher-curator.

ABSTRACT

The article defines the issues of the specificity of the structure of the individual educational trajectory of the future music teacher. The algorithm of individualization of the student learning process is considered. The definition of the terms “individual educational trajectory” and “pedagogical condition” is given. The author briefly reveals the organizational and pedagogical conditions for the formation of the individual educational trajectory of future music teachers, in which he emphasizes the improvement and revision of educational programs on the basis of partner collaboration with a student. It also points to the need to maximize the use of organizational ideas of dual education by increasing the elements of practice-oriented education. Particular attention is paid to the need to modernize the functions of the teacher-curator through updating the content and principles of the institute of the curator.

Citation: Колоніна Л. Г. (2019) Osoblyvosti Orhanizatsiino-Pedahohichnykh Umov Formuvannya Indyvidualnoi Osvitnoi Traiektorii Maibutnoho Vchytelia Muzyky u Protsesi Profesiinoi Pidhotovky. *Science Review*. 4(21). doi: 10.31435/rsglobal_sr/31052019/6494

Copyright: © 2019 Колоніна Л. Г. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Сучасний ринок праці все більше потребує фахівця, який буде володіти професіоналізмом й водночас являтиме собою самоцінність, яка детермінує прогресивні процеси. Зазначене соціальне очікування актуалізує необхідність змістовно-технологічних змін в освіті, серед яких найбільш оптимальними постають процеси індивідуалізації, персоналізації, персоніфікації. Особистісно орієнтована освіта в закладах вищої освіти України створює умови, необхідні для розкриття і цілеспрямованого розвитку особистісних рис студентів різних спеціальностей. Проте, цінність вищої освіти полягає у розвитку майбутнього фахівця як індивідуальності в її неповторності та унікальності, особливо в галузі педагогіки мистецтва. У контексті дослідження проблеми формування індивідуальної освітньої траєкторії професійну освіту майбутніх вчителів музики необхідно розглядати у контексті суб'єктно-особистісного підходу (як способу, системи дій, шляху розвитку). Такий підхід включає в себе мотиваційний, операційний і проєктувальний принципи пізнавальної діяльності, що уможливають індивідуальну вибірковість студента до означення індивідуального навчального плану, в якому він стане суб'єктом і продуктом власної освіти [6; 7].

Результати дослідження. Узагальнення ряду досліджень (Р. Вайсман, В. Давидова, И. Зимна, В. Шадриков, І. Якиманська, Ю. Бабанський, Г. Глейзер, Б. Гнеденко, В. Гусєєва, А. Хуторський, Г. Балл, І. Бех, І. Булах, З. Карпенко, Т. Титаренко, А. Жафяров, А. Кирсанов, Е. Клімов, Н. Лабунська, Ю. Тимофєєва, В. Лоренц, М. Савчин, М. Соколова, Н. Сегеда, Е. Суханова) дозволяє розглядати наступний алгоритм індивідуалізації процесу навчання студентів: індивідуальний навчальний план включає вибір освітньо-професійної програми, в якій відбувається планування індивідуального освітнього маршруту. Для майбутніх вчителів музики цей алгоритм є не повним без включення такого елемента як “індивідуальна освітня траєкторія”. Ми звернули увагу, що в дослідженнях активно використовуються два поняття: “індивідуальний освітній маршрут” та “індивідуальна освітня траєкторія” які часто ототожнюють. Однак, ми пропонуємо звернутись до етимології слів “маршрут” і “траєкторія”, що дає можливість для порівняльного аналізу цих понять та виокремлення їх різниці. Зокрема, тлумачний словник (ред. Д.Н. Ушакова, 1947 р.) визначає “маршрут” як “засдалегідь намічений шлях із зазначенням основних пунктів”, а “траєкторію” – як “шлях руху якогось тіла або точки”. Як ми бачимо, вищенаведені поняття пов’язані логічною послідовністю. Спочатку йде побудова індивідуальної освітньої програми, тобто індивідуального освітнього маршруту, оскільки це є змістовною ознакою траєкторії. “Траєкторія” реалізує “рух” від “пункту до пункту” та являє собою просторово-процесуальну ознаку, будь-який “рух тіла або точки” має свій вектор разом з його величинами (силу, швидкість, прискорення). Іншими словами, індивідуальна освітня траєкторія буде відображати конкретні результати студента при реалізації індивідуальної освітньої програми. Саме тому алгоритм індивідуалізації процесу навчання майбутніх вчителів музики повинен виглядати як індивідуальна освітня програма → індивідуальний освітній маршрут → індивідуальна освітня траєкторія [8].

Офіційне визначення терміну “індивідуальна освітня траєкторія” прописано на законодавчому рівні і є “персональним шляхом реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб’єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання” [Закон України “Про освіту” № 2145-VIII від 05.09.2017 р.]. Спираючись на це визначення ми можемо зробити висновок, що ефективність реалізації суб’єктно-особистісного підходу шляхом побудови індивідуальної освітньої траєкторії залежить від організації певних педагогічних умов, які б мотивували майбутніх вчителів музики до формування особистісно-професійного потенціалу через зміни ставлення до освіти з пасивних споживачів інформації на активних її шукачів-дослідників, котрі розуміють та готові нести відповідальність за якість результатів своєї освіти.

Будь-яка педагогічна система успішно функціонує та розвивається за обов’язкового дотримання певних умов. Оскільки в педагогічних дослідженнях існують різні тлумачення поняття “педагогічні умови”, вважаємо за необхідне уточнити його зміст.

У філософському словнику “умова” трактується як “те, від чого залежить щось інше (зумовлене), що уможливує наявність речі, стану, процесу” (ред. Шинкарук В.І., 2002 р.). У психології термін “умова” розуміють як “сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на розвиток конкретного психічного явища” (ред. Степанов О.М., 2006 р.). У словнику з освіти та педагогіки поняття “умова” розглядається як “сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що діють на фізичний, психологічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання, навчання, формування особистості” (ред. Полонського В.М., 2004 р.).

В науково-педагогічній літературі багатьма науковцями досліджуються таке явище як “педагогічна умова”. Ураховуючи вищезазначений зміст терміну “умова” педагогічну умову ми визначимо як взаємопов’язану сукупність обставин (внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування) засобів і заходів у педагогічному процесі, створених шляхом плідної співпраці між педагогом і майбутніми фахівцями, направлених на високу результативність професійної підготовки

Отже, вище означений алгоритм індивідуалізації в освіті та розуміння необхідності особливих педагогічних умов для її реалізації зумовлює зміст запропонованих нами педагогічних умов для студентів спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво):

1. Впровадження різномістовної взаємодії зі студентом;
2. Удосконалення і перегляд освітніх програм на засадах партнерської співпраці зі студентом;

3. Максимальне застосування організаційних ідей дуальної освіти (збільшення елементів практико-орієнтованої освіти);

4. Оновлення змісту та принципів діяльності інституту куратора.

Для кращого розуміння необхідних педагогічних умов пропонуємо розглянути їх більш детально.

Впровадження різномістовної взаємодії із студентом. Взаємодія студента та педагога-куратора відбувається за трьома принципами: систематичність, змістовність та формат. *Систематичність* взаємодії має відбуватися за організаційним графіком; за власним бажанням студента чи педагога-куратора; за необхідністю вирішення будь-яких питань. *За змістовністю* взаємодія може відбуватися з питань предметної наповнюваності навчальних дисциплін; з питань інформаційно-навчальної складової; з питань самостійного опрацювання; з вирішення проблем як навчально-освітнього так і особистого характеру; з питань контрольної-оцінювальної складової процесу освіти. *Формат взаємодії* студента та викладача-куратора тісно пов'язаний із кількісним показником та показниками місця та часу. Ураховуючи ці показники формат взаємодії може бути наступним: лекційно-практичні заняття, консультація, бесіда, у дистанційній формі. Також вибір форм взаємодії може бути зумовлений потребами студента у різноманітній інформації і комунікації, а відтак і застосування педагогом-куратором технологій “педагог-асистент”, “педагог-наставник”, “педагог-консультант”, “педагог-емоційний буфер” (педагог-психолог), “педагог-тьютор”, “педагог-коуч”, “педагог-дорадник”, “педагог-координатор”, “педагог-фасилітатор” тощо.

Удосконалення і перегляд освітніх програм на засадах партнерської співпраці зі студентом. Надання можливості майбутнім вчителям музики у вибудові індивідуальної освітньої траєкторії дозволяє розвинути управлінські, комунікативні, педагогічні, дослідницькі та гностичні якості, здібності, уміння, компетентності; поєднати систему керованих (педагог-куратор) та самокерованих взаємодій, спрямованих на самореалізацію й успішність майбутньої практично-відтворювальної діяльності. Система відбору складових компонентів індивідуальної освітньої траєкторії допомагає майбутнім вчителям музики оцінювати значимість, практичну актуальність набутих знань та умінь, а також дозволяє значно підвищити ефективність навчання у подальшому [2]. Вибудова індивідуальної освітньої траєкторії передбачає реалізацію її основних компонентів:

- діагностичний (визначення педагогом-куратором і студентом рівня розвитку особистісних та професійних якостей, рівня готовності створення індивідуальної освітньої траєкторії);
- цілепокладальний (виявити цілі, мотиви та потреби освітнього процесу);
- змістовно-технологічний (вибір освітніх програм, окреслення навчального плану, вибір навчальних дисциплін, складання навчального графіку);
- організаційно-педагогічний (окреслення умов та шляхів досягнення освітніх цілей; добір педагогічних технологій, методів, форм; вибір виду контролю);
- реалізаційно-презентаційний (власне реалізація індивідуальної освітньої траєкторії та демонстрація особистісних освітніх продуктів);
- рефлексивно-корекційний (співставлення результатів з цілями та внесення коректив за необхідністю у індивідуальну освітню траєкторію).

Максимальне застосування організаційних ідей дуальної освіти (збільшення елементів практико-орієнтованої освіти). “До результатів освіти можна дійти, тільки належно організуючи дії з навчальним матеріалом, тільки через ці дії можна керувати процесом засвоєння основ наук. Недооцінка дієвої сторони навчання знижує його якість, знання виявляються неосмисленими, формальними, інертними і неміцними. Посилення уваги до дієвої сторони навчання – умова підвищення освітньої й виховної його ефективності, а отже, і його впливу на розвиток” [4]. Тому, саме оволодіння повним комплексом професійних компетентностей майбутніми вчителями музики найбільш всебічно відбуватиметься в процесі практико-орієнтованого навчання, за умови збільшення обсягу різноманітних практик, що створюють умови набуття професійних навичок. Ефективна реалізація такого підходу в навчанні дає змогу максимально швидкої і комфортної адаптації фахівця-початківця та бути конкурентоспроможним на швидкозмінному ринку праці. Можливість створення оптимальних умов для гармонійного співвідношення теорії і практики залежить від правильного добору освітньо-професійної програми самим студентом, а також від майстерності педагога-куратора. Коротко позначимо форми здійснення практико-орієнтованого підходу майбутнього вчителя

музики – практичні та семінарські заняття, колоквиум, практична консультація, переддипломні практики, імітаційні виступи, концертні виступи, художньо-просвітницькі заходи, творчі фестивалі, індивідуальні або групові наукові проекти.

Оновлення змісту та принципів діяльності інституту куратора. Реалізація суб'єктно-особистісного підходу потребує також і модернізації інституту кураторства. Саме від організаторських та особистісно-професійних якостей педагога-куратора залежить вектор професійного та особистісного становлення майбутніх спеціалістів і, особливо, фахівців музичного профілю. На педагога-куратора лягає відповідальність за раціональний вибір студентом змістовної якості та наповненості компонентів індивідуальної освітньої траєкторії (діагностичний, цілепокладальний, змістовно-технологічний, організаційно-педагогічний, реалізаційно-презентаційний, рефлексивно-корекційний). Незважаючи на науково-практичну розробленість ролі та місця куратора, його аспектів в організаційно-виховній діяльності (О. Безпалько, І. Васильєва, С. Вітвицької, О. Виговської, О. Гданської, С. Гури, В. Дзюби, О. Дубасенюк, Б. Кабарухіна, Л. Лисенко, С. Романової, І. Соколової, Г. Ржевської) сучасний педагог-куратор не акумулює в собі ті функції, що потрібні сьогодні для вирішення завдань підготовки висококваліфікованих фахівців з музичного мистецтва. Про це свідчать існуючі суперечності між вимогами, висунутими педагогу-кураторові та реальним змістовим полем його обов'язків у вищій школі; між можливостями виховного процесу і недостатньою підготовкою педагога-куратора до формування високого рівня розвитку особистості майбутнього викладача музики. Тому актуальним залишається питання про оновлення змісту та принципів діяльності педагога-куратора.

На сьогодні інститут кураторів являє собою управлінську ланку, яка взаємодіє в системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Однак, сучасна ситуація в освіті потребує нових підходів до змісту, форм, технології організації як виховної роботи педагога-куратора так і розвиваючої. За таких умов зміст діяльності педагога-куратора та характер його стосунків зі студентами повинен оновитись. Вищесказане, підводить нас до думки, що взаємодія студента і педагога-куратора повинна розглядатися як багатоаспектна поліморфна взаємодія. Педагог-куратор повинен відігравати комплексну функцію як педагога-наставника, консультанта, асистента, тьютора, коуча, психолога, дорадника, фасилітатора, координатора та ініціативною особистістю, яка володіє елементами менеджменту (сукупністю принципів, методів, засобів і форм управління з метою досягнення високої ефективності). На нашу думку, для досягнення такої модернізації педагог-куратор повинен володіти наступними чотирма феноменами:

- *емпатія*, як спосіб розуміння внутрішнього світу іншої людини;
- *рефлексія*, зміст якої є одночасне і взаємне відображення внутрішнього світу партнерів взаємодії;
- *антиципація*, як здібність людини передбачати можливий результат дії до її здійснення та як здібність людини уявляти шляхи розв'язання проблеми до того, як вона буде реально розв'язана;
- *фасілітація*, яку ми застосовуємо у первісному семантичному значенні “сприяти”, “допомагати”, “полегшити”.

Таким чином, реалізується педагогічна дія педагога-куратор від співчуття до дії-впливу. Так окреслюється завершений цикл діяльності педагога-куратора: емпатія → рефлексія → антиципація → фасілітація. Іншими словами, співпереживаю-розумію → розмірковую → передбачаю → допомагаю. Все це активує головний процес – самопроекування студентом особистісного професійного розвитку [1;4;5;6].

Висновки. Отже, успішна реалізація суб'єктно-особистісного підходу в особистісно-орієнтованій професійній освіті майбутніх вчителів музики можлива за умови ефективної організації формування змістовних компонентів індивідуальної освітньої траєкторії, що в свою чергу уможлиблюється через певні педагогічні умови. Перспектива подальшого дослідження полягає у дослідженні шляхів удосконалення та перегляду освітніх програм на основі партнерської взаємодії викладача-куратора і студента, та питання модернізації функціонування інституту куратора у вітчизняній музично-педагогічній освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буяльська Т.Б. Робота кураторів академічних груп у вищому навчальному закладі: методичний посібник // Т.Б. Буяльська, М.Д. Прищак, Л.А. Мацко. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 154 с.
2. Вахидова Л.В. Основные положения концептуально детерминированной персонафицированной информационно-образовательной среды // Инновационные процессы в образовании: стратегия, теория и практика развития: материалы VI Всероссийской научно-практической конференции / науч. ред. Е.М. Дорожкин. – Екатеринбург; Изд-во Рос.гос.проф.-пед.ун-та, 2013. – Том II. – С. 240-250
3. Демчук В.С. Виховна робота наставника академічної групи студентів ВНЗ / В.С. Демчук, М.І. Соловей. – К.: КДЛУ, 2000. – 68 с.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і розвиток особистості. / Под ред. Л. Н. Проколиенко; – К.: Рад. шк., 1989. – 608 с.
5. Потанова В.Д. Практично-відтворююча діяльність як умова особистісно-професійного розвитку фахівця // Науково-практичний журнал №2 (4) 2002 / гл. ред. Г. Олександр / Київ “March-a” 2002. – С. 133-139.
6. Родина Е.В. Современные качества нового специалиста в обществе информатизации [Текст] // Педагогика: традиции и инновации: материалы Междунар. науч. конф. – Т.П. – Челябинск: Два комсомольца, 2011. – С. 83-85.
7. Сегеда Н.А. Професійний розвиток педагога-музиканта: теорія та методика [навчальний посібник] / Наталя Анатоліївна Сегеда. – Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – 184 с.
8. Тимошина Т.А. Концепция выстраивания индивидуальной образовательной траектории студента // Педагогика и психология как ресурс развития современного общества: сб. ст. 2-й Междунар. науч.-прак. кон. – Рязань, 2010. – С. 315-320.